

Yeganə Rəhnulla. Əbdülqəni Nuxəvi Xalisəqarızadənin kolleksiyasında “smaul-husna”ya dair əsərlər // Elmi əsərlər, 2019, 1(8), yanvar-iyun, s.34-41.

UOT 821.512.162+ 297+ 091

Yeganə Rəhnulla,
AMEA-nın Məhəmməd Füzuli adına Əlyazmalar İnstitutu
Bakı . stiqlaliyyat küç.26
e-mail:yegane.rahnnulla@mail.ru

ƏBDÜLQƏNİ NUXƏVİ XALISƏQARIZADƏNİN KOLLEKSİYASINDA “ƏSMAUL-HUSNA”YA DAİR ƏSƏRLƏR

Açar sözlər: *Əbdülqəni Nuxəvi, Azərbaycan alimi, kitab kolleksiyası, slam, smaul-husna (Allahın göz l adları), əlyazma*

Giriş. Orta əsrlərdə Azərbaycanlı alim və mütəfəkkirlər tərəfindən əsasən ərəb, fars və türk dillərində elmin müxtəlif sahələrinə dair yazılmış dəyərli əsərlər dünya sivilizasiyasının, eləcə də İslam elm və mədəniyyətinin inkişafında xüsusi rol oynamışdır. Belə görkəmli ziyalıların parlaq nümayəndələrindən olan Abbasqulu ağa Bakıxanov, Mirzə Fətəli Axundov, Hüseyn Əfəndi Qayıbov, Bəhmən Mirzə Qacar, Mir Möhsün Nəvvab və başqalarının şəxsi kolleksiyaları AMEA Məhəmməd Füzuli adına Əlyazmalar İnstitutunda saxlanılan əsərlərin əsasını təşkil edir. Onların arasında xalqın elmi inkişafında və maariflənməsində böyük əmək sərf etmiş görkəmli ədəbiyyatşünas, pedaqoq Şəmsəddin Əbdülqəni Nuxəvi Məhəmməd oğlu Xalisəqarızadənin şəxsi kolleksiyasıdır.

Şəmsəddin Əbdülqəni Əfəndi Nuxəvi Məhəmməd oğlu Xalisəqarızadə 1817-ci ildə mart ayının 8-də, Böyük Qafqaz dağlarının döşündə, “Şəki” yaylasının və Aslan dağın özünə məskən salmış Şəki şəhərinin Qışlaq məhəlləsində ziyalı ailəsində anadan olmuşdur [1,s.32]. İlk ibtidai təhsilini atası Kəmaləddin Məhəmməd Əfəndidən alan Əbdülqəni təhsilini müxtəlif mollaxana və məktəblərdə davam etdirmiş, sonralar özü də bu məktəblərin birində müəllimlik fəaliyyətinə başlamışdır.

Əbdülqəni Nuxəvi 1283-cü (1866-1867) ildə Şəki mahalının baş qazisi təyin olunmuş və ömrünün sonunadək bu vəzifədə işləmişdir. Hazırda onun qazilik dəftəri və imzaladığı müxtəlif rəsmi sənədlər AMEA Məhəmməd Füzuli adına Əlyazmalar İnstitutunda mühafizə olunur. Əbdülqəni Nuxəvi Xalisəqarızadə 1296-cı ilin cümədə əl-ulə ayının 25-də (18 aprel 1879-cu il) Nuxada vəfat etmiş və Babanın üstü adlanan qəbiristanlıqda dəfn olunmuşdur [2,s.68].

Əbdülqəni Nuxəvi elmi və pedaqoji fəaliyyəti ilə yanaşı kitabşünas kimi də böyük işlər görmüşdür. Onun bütün şüurlu həyatı kitab mədəniyyətimizin toplanması, qorunub saxlanması, inkişafı və yayılması ilə bağlıdır. Alimin yaratmış olduğu zəngin kitabxana Azərbaycan klassikləri ilə yanaşı Şərqi ən görkəmli mütəfəkkirlərinin əsərlərini əhatə edən böyük bir xəzinə olmuşdur. Kitabxananın əsasını Qışlaqda Əbdülqəni Nuxəvinin ulu nənəsi Xalisə qarı qoymuşdur, sonralar Xalisə qarının övladları tərəfindən kitabxana daha da zənginləşdirilmişdir. Əbdülqəni Nuxəvi isə onu böyük bir mənəvi sərvət xəzinəsinə çevirmişdir [3,s.4-5]. Uzun illər boyu ümumi kitabxana kimi fəaliyyət göstərmiş, minlərlə əlyazma və

qədim çap kitablarını, arxeoqrafik sənədləri əhatə etmiş Əbdülqəni Nuxəvinin yaratdığı bilik xəzinəsi geniş xalq kütləsini maarifləndirən bir mədəniyyət ocağı olmuşdur [1,s.5].

Əbdülqəni Nuxəvinin elmi irsi və kitabxanasının bir qismi görkəmli alim Kamandar Şərifli tərəfindən 15 ilə yaxın bir müddət ərzində Azərbaycan Respublikasında apardığı uzun axtarışlardan sonra, Şəki şəhərində alimin qohumlarından, ayri-ayri adamlardan, Mingəçevirdən və eləcə də Bakıda yaşayan şəkili ziyalılardan alınaraq, AMEA Məhəmməd Füzuli adına Əlyazmalar İnstitutunda toplanmışdır. Hal-hazırkı vaxtadək onun kitabxanasından 2000-dən çox adda material əldə edilmişdir [1,s.9].

AMEA Məhəmməd Füzuli adına Əlyazmalar İnstitutunda saxlanılan Əbdülqəni Əfəndi Nuxəvi Xalisəqarizadənin kolleksiyasında Allahın doxsan doqquz gözəl adından bəhs edən əsərlər öz tərtibatı ilə seçilir. Osmanlı türkcəsində, ərəb və fars dillərində olmaqla B-612, B-733, B-7768, B-6834 şifrlərdə mühafizə olunan bu əsərlər həm nəsrə, həm də nəzmdə yazılmışdır. Bunlar fars dilində yazılmış Mir Hüseyn Vaiz ən-Nişaburinin “*Mu mmau sma Allah*” əsərinin üç nüsxəsi, bu əsərə Mövlanə Lami Çələbi tərəfindən osmanlı türkcəsində yazılmış “*rhu muammai smallah*” və ərəb dilində yazılmış müəllifi məlum olmayan “*M ani sma Allah*” əsərlərindən ibarətdir.

Beş nüsxədə saxlanılan Mir Hüseyn Vaiz ən-Nişaburinin “*Mu mmau sma Allah*” mənzum əsəri klassik Şərq ədəbiyyatının müəmma janrında qələmə alınmışdır. Doxsan doqquz beytdən ibarət olan bu əsərin hər bir beytində “Əsmaul-husna” daxil olan Allahın bir adının müəmma ilə şərhli verilmişdir.

Müəmma klassik ədəbiyyatda müxtəlif bədii vasitələrlə fikrin gizlədilməsinə deyilir. Burada hər hansı bir sözü, adı və ya tarixi gizli saxlamaq üçün hərfləri rəqəmlə, rəqəmləri isə hərflərlə və ya ərəb dilində deyilib fars dilində, fars dilində deyilib ərəb dilində nəzərdə tutulur. Müəmmaların yazılmasında, gizlənilməsində ən çox əbcəd hesabından istifadə olunur. Klassik poetikanın bu janrı ərəb ədəbiyyatında yaranmış, sonradan isə fars ədəbiyyatına keçərək Azərbaycan ədəbiyyatına gəlmişdir. Müəmmalar öz quruluşu etibarlı ilə olduqca müxtəlifdir. Müəmmaya dair əlyazma mənbələrində müəmma sənətinin 24 vasitə ilə yaradıldığı haqqında məlumat verilir. “*Mü mmayi-Hüseyni*” əsərinin müəllifi İbn Məhəmməd əl-Hüseyni 22 vasitənin adını çəkir və bunları “Təshili”, “Təkmili”, “Təhsili”, “Təzyili” deyərək 4 qrupa bölür [4,s.56].

Müəmma klassik ədəbiyyatın ən çətin və dərin bilik tələb edən janrı olduğu üçün bu sahədə yalnız böyük istedadla malik olan alim və şairlər yazmağa cəht etmişdilər. Nizami Gəncəvi, Məhəmməd Füzuli, Xəqani Şirvani kimi dahi şairlərlə yanaşı bir çox şairlər də bu janra müraciət edərək dəyərli əsərlər yazmışdılar. Onlardan biri də Əlişir Nəvainin tapşırığı ilə Kəmaləddin Hüseyn ibn Məhəmməd (Mir Hüseyn Mənbələrdə və kataloqlarda bu əsərin “*Mü mma*” adından əlavə müxtəlif adlarına rast gəlinir: “*Mü mmayat*” [8,s.172], “*D sturi mü mma*”, “*Q vaidi mü mma*” [9,s.198] və s.

Mir Hüseyn b. Məhəmməd əl-Hüseyni əl-Nişaburi haqqında mənbələrdə çox az

məlumat əldə etmək mümkün oldu. O, Heratda Sultan Hüseyni Baykaranın sarayında yaşamış və haqqında danışılan əsəri burada qələmə almışdır. Mir Hüseyn h.9 zilqədə 904/m.18 iyun 1499-cu ildə vəfat etmişdir [10,s.453].

Əbdürrəhman Cami Mir Hüseynin “*Mümma*” əsərinə yüksək qiymət verməklə bərabər, onu ciddi tənqid etmiş və demişdir ki, nə qədər Mir Hüseyn sağdır onun müəmmalarını kəşf edə bilməyənlər ona müraciət edə bilərlər, lakin o ölükdən sonra bu müəmmalar da onunla birlikdə ölüb gedəcəkdir. Buna görə də Mir Hüseynin şagirdi Sadıq Rükni Aşiq öz şagirdlik borcunu yerinə yetirərəkən müəlliminin əsərinə “*rhi mümmayi Hüseyni*” adlı izahat yazmışdır [5,s.125; 6,s.190]. Həmin əsəri sonralar Azərbaycan alimlərindən Ziya Ordubadi və Əbdül Vahab ibn Cəlaləddin Həmadani Azərbaycan və fars dillərində yenidən şərh etməli olmuşlar [11,s.41]. Bu əsər Əlyazmalar İnstitutunda beş nüsxədə qorunub saxlanılır. Onlardan üçü (xranoloji ardıcılıqla B-733, B-7768, B-612) vaxtı ilə məşhur Azərbaycan katibi Əbdülqəni Nuxəvi Xalisəqarizadənin kitabxanasına məxsus olmuşdur. Əbdülqəni Nuxəvi Xalisəqarizadənin katibi olduğu bu əlyazma nüsxələrində əsərin adını “*Muammau sma Allah t ala*”, müəllifinin adı isə Mövlanə Mir Hüseyn Vaiz olduğunu qeyd etmişdir. Bu əsərin adı “*Muammau sma Allah t ala*” adından əlavə kataloq və mənbələrdə fars dilində “*Nud v noh name xoda*” (Allahın doxsan doqquz adı) [12,s.218] və “*sma ilahi*” (İlahi adlar) [13,s.619-6] adı kimi də qeyd olunmuşdur.

Mir Hüseyn Vaiz ən-Nişaburinin “*Mu mmau sma Allah*” əsəri B-733 əlyazma toplusunun 536b-537a vərəqlərini əhatə edir [14, v.536b-537a]. Mətn Rusiya istehsalı olan sarımtıl rəngli vərəqə qara mürəkkəblə narın nəsx xətti ilə köçürülüb. Burada Allahın 99 adı və Allah adı qırmızı mürəkkəblə yazılıb. Əlyazma həm Şərq, həm də müasir üsulla hind rəqəmləri ilə səhifələnib. Cildi kartona keçirilmiş qəhvəyi rəngli dəridir. Qapaqlı cildin üzü çərçivə içərisində romb şəkilli xətlərlə bir-birinə birləşdirilmiş 8 basma medalyonla, ortası isə 4 balaca medalyonun birləşməsi ilə bəzədilib. Əsər Əbdülqəni Nuxəvi tərəfindən h.1247/m.1831-ci il tarixində köçürülür. Həcmi 580 vərəq, ölçüsü 18x22,5 sm-dir.

Mir Hüseyn Vaiz ən-Nişaburinin “*Mu mmau sma Allah*” əsərinin növbəti nüsxəsi B-7768 şifrlı əlyazma məcmuəsində 105b-109a vərəqlərini əhatə edir [15, v.105b-109a]. Mətn Avropa istehsalı olan qalın sarımtıl rəngli vərəqə qara mürəkkəblə nəstəliq xətti ilə köçürülüb. Müəllifin, əsərin və Allah adlarının yazılışında qırmızı rəngli mürəkkəbdən istifadə olunub. Mətnin kənarında və sətirlərin arasında qara mürəkkəblə nisbətən kiçik şriflə müxtəlif istiqamətlərə yazılmış şərh və izahlar var. Mətnin haşiyəsinin sonunda bu şərhin Əbdülqəni Nuxəvi tərəfindən yazılması qeyd olunmuşdur. Orta əsr mətnşünaslığında tətbiq olunan şərti işarələr qara mürəkkəblə yazılıb. Bu nüsxədə əsərin əvvəlinə dörd beyt əlavə edilmişdir. Əlyazma Şərq üsulu ilə səhifələnib. Cildi kartona keçirilmiş qəhvəyi rəngli, özəyi isə tünd qəhvəyi rəngli dəridir. Üzəri 8 balaca və 1 basma medalyonla bəzədilib. Özəyinə məcmuəyə daxil olan əsərlərin adı yazılmış kağız yapışdırılıb. Əsərin üzü Əbdülqəni Nuxəvi tərəfindən h.1253/m.1837-ci ildə köçürülüb. Həcmi 231 vərəq, ölçüsü 17,5x21sm-dir.

Mir Hüseyin Vaiz ən-Nişaburinin “*Mu mmau sma Allah*” əsərinin üçüncü nüsxəsi B-612 şifrlı əlyazma məcmuəsində 226b-227a vərəqlərini əhatə edir [16, v.226b-227a]. Mətn Avropa istehsalı olan mavi rəngli nazik vərəqə qara mürəkkəblə narın nəsx xətti ilə köçürülüb. Bəsmələ və Allahın adları qırmızı mürəkkəblə yazılıb. Əlyazma həm Şərq, həm də müasir üsulla hind rəqəmləri ilə səhifələnib. Cildi kartona keçirilmiş qəhvəyi rəngli dəridir. Qapaqlı cildin üzərində basma xətlərlə çəkilmiş romb şəkli var. Rombun ortasında balaca basma medalyon var. Əsərin üzü Əbdülqəni Nuxəvi tərəfindən h.rabiul əvvəl 1283/m. iyul 1866-cı ildə köçürülüb. Həcmi 558 vərəq, ölçüsü 14x21,5 sm-dir.

Əbdülqəni Nuxəvinin müxtəlif illərdə üzünü köçürtdüyü bu əsərin hər bir nüsxəsi səliqəliyi, aydınlığı, özünəməxsusluğu ilə biri-birindən fərqlənir. B-7768 sifrində yerləşən “*Mu mmau sma Allah*” əsərinin əvvəlində qeyd olunan 4 beyt nə Əbdülqəni Nuxəvinin kolleksiyasında olan nüsxələrdə, nə də əsərin dünya kitabxana və fondlarında saxlanılan nüsxələrində rast gəlinmədi. Həmçinin bu əsərin fars və osmanlı türkcəsində olan şərhlərində də bu müammanın açıqlaması “Allah” adı ilə başlayan beytdən verilmişdir.

Əbdülqəni Nuxəvinin kolleksiyasına daxil olan növbəti B-6834 şifrlı əlyazma toplusunda Allahın gözəl adlarından bəhs edən Mövlanə Lami Çələbinin “*rhu muammai smallah*” əsəri 232a-253a vərəqləri əhatə edir [17, v.232-253]. Bu əsər yuxarıda haqqında danışılan Mir Hüseyin b. Məhəmməd əl-Hüseyini əl-Nişaburinin “*Mu mmau sma Allah*” əsərinə Mövlanə Lami Çələbi tərəfindən türk dilində yazılmış şərhidir. Əsərin özündə müəllifin adı göstərilməyib, lakin Əbdülqəni Nuxəvi tərəfindən əlyazma məcmuəsinin əvvəlində verilmiş fəhrisdə əsərin müəllifini Mövlanə Lami Çələbi olduğu yazılmışdır. Mənbələrdə isə bu əsərin adı “*H lli muammayi Mir Hüseyin*”, müəllifin adı əlyazma nüsxəsində olduğu kimi Lami Çələbi Mahmud b. Osman kimi qeyd olunmuşdur [18, s.68].

Şərhin müəllifi əsil adı Mahmud olan Lami Çələbi h.878/m.1473-cü ildə Bursada anadan olmur. Nəqşibəndiyə təriqətinin şeyxlərindən olan Laminin atası II Bəyazidin xəzinə dəftərdarı Osman Çələbidir. İlk ibtidai təhsilini Bursada Muradlı mədrəsəsinin müəllimləri Molla Ağaveyn və Həsənzadə Molla Mehəddən almış, sonra Nəqşibəndiyə təriqətinin şeyxi Əmir Buxariyə olan hörmətindən bu təriqətə daxil olmuşdur. Lami Çələbi Bursada zəngin təsəvvüf və mədəniyyət mühitində təsəvvüf ilə ədəbiyyatı birləşdirən bir şeyx kimi yaşamış və h.938/m.1532-ci ildə vəfat etmişdir.

Nəqşibəndiyə təriqətinin nümayəndəsi olan Əbdürrəhman Caminin əsərlərinin tərcüməçisi kimi tanınan Mövlanə Çələbi divan ədəbiyyatında ən çox əsər qələmə alan təmsilçilərindən biridir. Ərəb və fars dillərinə mükəmməl bələd olan Lami nəzm, nəsr və nəzm-nəsr qarışıq olaraq yazdığı təlif və tərcümə əsərlərinin sayı otuza yaxındır. Onun “*T rcümei vahidun-nubuvv*” və “*T rcümei Nefahatul-üns*” əsərləri Əbdürrəhman Caminin əsərlərinin genişləndirilmiş tərcüməsidir. Dahi Azərbaycan şairi Nizami Gəncəvinin “*Yeddi göz l*” əsərinin tərcüməsi olan “*H ft peyk r*” əsəri Laminin ölümündə sonra kürəkəni Rüşənzadə tərəfindən tamamlan-

mışdır. Mənzum-mənsur qarışıq əsərlərindən olan “*Hüsnü Dil*” əsəri İranlı şair Fəttahın eyni adlı əsərinin tərcüməsidir. Lami Çələbi nəzm janrında Kərbəla vəqiesindən bəhs edən “*Maqteli Hüseyin*”, “*S l manu bsal*”, “*am v P rvan*”, “*F rhadnam*”, “*Qissei evladi Cabir*”, “*Divani ar*”, bundan əlavə “*rhi Dibacei Gülistan*”, “*Mün ati M qatib*”, “*br tnam*”, “*ratül-insan*” və s. əsərlərin müəllifidir [19, s.96-97; 20].

Mövlanə Lamii Çələbinin elmi irsində xüsusi yer tutan “*rhu muammai smallah*” əsərinin Əlyazmalar İnstitutunda saxlanılan nüsxəsində mətnin əvvəli naqisdir, lakin “Allah” adının şərhilə başlanması (“Əsmaul husna”dan bəhs olunan əsərlərdə ilk olaraq Allah adının şərhilə verilir) əsərin yalnız girişinin olmamasını göstərir. Şərh Avropa istehsalı olan sarımtıl rəngli, pəriltılı, yarıahərli vərəqə qara mürəkkəblə nəstəliq xətti ilə köçürülüb. Mətnədə bəzi sözlər, həmçinin Allahın adları qırmızı rəngli mürəkkəblə yazılıb. Allahın hər bir adının əvvəlində qəzəllər fars dilində verilmiş, sonra həmin adların mənalari isə türk dilində şərh olunmuşdur. Əlyazmanın əvvəlində məcmuənin fehristi verilmişdir. Əsər həm Şərq, həm də müasir üsulla hind rəqəmləri ilə səhifələnilib. Cildi kartona keçirilmiş qəhvəyi rəngli dəridir. Cildin üzərinə 8 basma medalyonlarla romb şəkilli bəzəklər vurulub. Əsərin üzü Əhməd Əfəndi b. Məhəmməd Əfəndi Kunəki Saflının xidmətində olan Əbdülqəni Ləzir b. Hacı Məhəmməd Əfəndi Xalisəqarizadə Nuxəvi Saflı tərəfindən h. 9 cumadi əvvəl 1253/m. 11 avqust 1837-ci ildə köçürülüb. Həcmi 278 vərəq, ölçüsü 17,5x21sm-dir.

B-7768 şifrlə əlyazma məcmuəsində Allahın gözəl adlarından bəhs edən ikinci əsər “*M ani sma Allah*” adı altında mühafizə olunmaqdadır. Müəllifi məlum olmayan bu əsərin adı mətnədə qeyd olunmayıb. Lakin Kamandar Şeriflinin tərtib etdiyi “Əbdülqəni Əfəndi Nuxəvi Xalisəqarizadə kitabxanasının kataloqu” adlı kitabda bu əsərin adı “*M ani sm Allah*” kimi qeyd olunmuşdur [3, s.323]. Əlyazmalar İnstitutunda əsərin bu nüsxəsindən əlavə iki nüsxəsi fars dilində “*Dua smallah st*” adı ilə qorunmaqdadır.

Əsər Allahın hər bir adına uyğun dua etməkdən bəhs edir. Məs: “Allahın əl-Quddus adını gün ərzində min dəfə zikr etmək qəlbi saflaşdırır” [21, v.89b]. Əsər məcmuənin 89b-91b vərəqlərini əhatə edir. Mətn Avropa istehsalı olan sarımtıl rəngli vərəqə qara mürəkkəblə nəsx xətti ilə köçürülüb. Allah adlarının yazılmasında qırmızı rəngli mürəkkəbdən istifadə olunub. Əlyazma Şərq üsulu ilə səhifələnilib. Cildi kartona keçirilmiş qəhvəyi rəngli, özəyi isə tünd qəhvəyi rəngli dəridir. Üzəri 8 balaca və 1 basma medalyonla bəzədilib. Özəyinə məcmuəyə daxil olan əsərlərin adı yazılmış kağız yapışdırılıb. Əsərin üzü Əbdülqəni Nuxəvi b. Hacı Məhəmməd Əfəndi Xalisəqarizadə tərəfindən h.rabiul əvvəl 1250/m. iyul 1834-cü ildə köçürülüb. Həcmi 278 vərəq, ölçüsü 17,5x21 sm-dir.

Nəticə. Əbdülqəni Nuxəvinin kitab kolleksiyasında “Əsmaul-husna”ya- Allahın gözəl adlarına dair bu əsərlər kolleksiyanın cüzi bir hissəsini təşkil edir. Burada elmin müxtəlif sahələrini əhatə edən əsərlərin ayrı-ayrılıqda araşdırılması və tədqiqi

dünya, eləcə də Azərbaycan elm tarixinin və mədəniyyətinin zənginləşməsinə gətirib çıxarda bilər. Beləliklə, Əbdülqəni Nuxəvi nəinki yaşadığı dövrdə xalqının maariflənməsinin keşiyində durmuş, hətta ölümündən sonra da onun Azərbaycan kitab mədəniyyətinin inkişafında və toplanmasında gördüyü bu böyük xidməti nəsil-dən-nəslə keçərək davam etməkdədir.

Ədəbiyyat:

1. Şəripli K. Alim, pedaqoq və kitabşünas. Bakı, Nurlan, 2007, 253 s.
2. Şərifli K. XIX əsrin mətnşünas alimi Əbdülqəni Nuxəvi Xalisəqarızadə // Əlyazmalar xəzinəsində. C.5. Bakı, Elm, 1979, 66-73 s.
3. Şərifli K. Əbdülqəni Əfəndi Nuxəvi Xalisəqarızadənin kitabxanasının kataloqu. // C.1. Bakı: Nurlan, 2009. - 425 s.
4. Sultanov M. Yazılı abidələrin tədqiqi. Bakı: Nurlan, 2010, 168 s.
5. Azərbaycan SSR Elmlər Akademiyası Respublika Əlyazmaları Fondu. Əlyazmaları kataloqu. C.1. – Bakı: Az.SSR EA nəşriyyatı, 1963, 512 s.
6. Descriptive gatalogue of the Persian, Urdu and Arabic manuscripts in the Dacca University Library. In two Volumes. Vol.1: Persian manuscripts // University Library Dacca. – Dacca, 1966, 566 s.
7. Собрание восточных рукописей Академии Наук Узбекской ССР. Т.6. Ташкент: Из. АНУзССР, 1963, 724 с.
8. فهرست کتابخانه مجلس شورای ملی. سعید نفیسی. ج. ۶، ۱۹ ج. تهران، چاپخانه شورای ملی. - ۱۳۴۴. ۳۲۹ ص.
9. فهرست تفصیل نسخ خطی فارسی انستیتو ککلیدزہ تفتیس. ج. ۲. مرکز اسناد و تاریخ دیپلماسی و کتابخانه بزرگ حضرت آية الله مرعشی نجفی. تهران- ۱۳۸۴، ۴۳۵ ص.
10. Ateş A. İstanbul kütüphanelerinde Farsca manzum eserler. C.1. İstanbul: Milli eğitim basımevi, 1968, 712 s.
11. Sultanov M. Orta əsr əlyazmalarında müəmma, onun tərtibi və kəşfi. // Respublika Əlyazmaları Fondunun əsərləri. C.2. Bakı: Az.SSR EA nəşriyyatı, 1963, 41-60 s.
12. فهرست نسخه های خطی کتابخانه عمومی حضرت آية الله العظمی نجفی مرعشی هد ظله العالی. سید محمود مرعشی. ج. ۲، قم، "چپخانه مهر استوار" - ۱۳۹۵، ۴۲۲ ص.
13. رست نسخ خطی کتابخانه ملی. سید عبدالله انوار. ج. ۵، تهران-۱۳۵۳، ۷۱۷ ص.
14. Mir Hüseyin Vaiz ən-Nişaburi. Muəmmau əsma Allah. // AMEA Əlyazmalar İnstitutu. B-733 Əlyazmalar məcmuəsi. Nuxa: h.1247/m.183. – 536b-537a v.
15. Mir Hüseyin Vaiz ən-Nişaburi. Muəmmau əsma Allah. // AMEA Əlyazmalar İnstitutu. B-7768 Əlyazmalar məcmuəsi. - Nuxa: h.1253/m.1837. – 105b-109a v.

Yegan R hnulla. bdülq ni Nux vi Xalis qarızad nin kolleksiyasında “ smaul-husna”ya dair s rl r // Elmi s rl r,2019, 1(8),yanvar-iyun,s. 34-41.

16. Mir Hüseyn Vaiz ən-Nişaburi. Muəmma əsma Allah. // AMEA Əlyazmalar İnstitutu. B-612 Əlyazmalar məcmuəsi. - Nuxa: h.1283/ m.1866. – 226b-227a v.
17. Mövlanə Lami Çələbi. Şərhu muammai əsmallah. // AMEA Əlyazmalar İnstitutu. B-6834 Əlyazmalar məcmuəsi. - Nuxa: h.1253/m.1837. – 232a-253a v.
18. T.C. Kültür Bakanlığı kütübhaneler genel müdürlüğü. // Türkiye yazmaları toplu kataloğu. C. 1(34). - Ankara: Türk tarih kurumu basımevi, 1981. - 188 s.
19. Kut G. Lamii Çelebi. // Türkiye Diyanet Vakfi. İslam Ansiklopedisi. C. 27. - İstanbul: 2003. – 96-97 s.
20. https://tr.wikipedia.org/wiki/Lâmiî_Çelebi
21. Məani əsmə Allah. // AMEA Əlyazmalar İnstitutu. B-7768 Əlyazmalar məcmuəsi. - Nuxa: h.1253/m.1837. – 89b-91b v.

Еяна Рахнулла

ПРОИЗВЕДЕНИЯ ПО "АСМАУЛЬ-ХУСНА" В КОЛЛЕКЦИИ АБДУЛГАНИ НУХАВИ ХАЛИСАГАРИЗАДЕ

Резюме

Одна из личных коллекций ряда азербайджанских просветителей, хранящихся в Институте рукописей НАНА имени Мухаммеда Физули, принадлежит известному литературоведу, педагогу Абдулгани Нухави Халисагаризаде, который внес большой вклад в научное развитие и просвещение своего народа. Созданная ученым богатая библиотека, является сокровищницей, содержащей наряду с произведениями азербайджанских классиков, произведения самых известных мыслителей Востока. В коллекции Абдулгани Нухави Халисагаризаде, в числе произведений на разную тематику, особо выделяются своим оформлением те, в которых говорится о девяности девяти красивых именах Аллаха. Написанные как в прозе, так и в поэзии на османско-турецком, арабском и персидском языках, эти работы хранятся в четырех рукописных сборниках.

Ключевые слова:

, , - (,), ,

Yegana Rahnulla

**WORKS ON “ASMAUL-HUSNA” IN ABDULGANI NUKHAVI
KHALISAGARIZADEH’S COLLECTION**

Summary

One of the personal collections of the different Azerbaijani intellectuals preserved in the Institute of Manuscripts named after Mahammad Fuzuli of ANAS belongs to

Abdulgani Nukhavi Khalisagarizadeh, an eminent literary critic and pedagogue who always used to work at the development and enlightenment of the people. The rich library founded by him was a big treasure which covered the works of the Azerbaijani classical authors and also the works of the most remarkable Oriental thinkers. The works dealt with the ninety nine nice names of Allah among the works on different themes in Abdulgani Nukhavi Khalisagarizadeh’s collection distinguish for their compositions. Written in both prose and poetry and in the Ottoman Turkish, Arabic and Persian languages these works are preserved in four manuscript collections.

Key words: *Abdulgani Nukhavi, Azerbaijani scientist, book collection, Islam, Asma ul-husna (beautiful Allah names), manuscript*

Redaksiyaya daxil olma tarixi: 03.04.2019

Çapa q bul olunma tarixi: 16.05.2019

Filologiya üzr elml r doktoru Paşa Kərimov t r find n çapa tövsiy olunmu dur.